

резолюциях и решениях съездов, конференций и пленумов ЦК. 9-е изд. М., 1983. Т.2. 15. Ленин В.И. До селянської бідноти // Повні збір. творів. Т.7. 16. Исторический архив. 1962. № 2. 17. Залесский М.Я. Налоговая политика Советского государства в деревне. М., 1940. 18. Кушник А. Скользящая шкала единого сельскохозяйственного налога на 1924/25 г. // Коммунист. 1924. 30 мая. 19. Горинев М.М. Советская страна в конце 20-х – начале 30-х годов // Вопросы истории. 1990. № 11. 20. ЗУ УРСР. 1924. № 13. Ст. 127. 21. Архипов В.А., Морозов Л.Ф. Борьба против капиталистических элементов в промышленности и торговле. 20-е – начало 30-х годов. М., 1978. 22. СЗ СССР. 1926. № 64. Ст. 484. 23. Тяжесть обложения в СССР. Доклад комиссии СНК СССР по изучению тяжести обложения населения Союза ССР. М., 1929. 24. Очерки развития народного хозяйства УССР. М., 1954. 25. ЦДАВО України. Ф. 257. Оп. 1. Спр. 480. 26. История социалистической экономики в СССР. М., 1976. Т.4.

Надійшла до редколегії 22.06.2001

*О.В. Бермічева, здобувач
Нац. ун-ту внутр. справ*

ПРО МІЖНАРОДНИЙ СУДОВИЙ ЗАХИСТ ПОРУШЕНИХ ПРАВ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ

З інтегруванням України у Європу стають можливими й міжнародні гарантії судового захисту порушених прав наших громадян.

11 вересня 1997 року вступив в силу Закон України «Про ратифікацію Європейської конвенції». «Про захист прав і основних свобод людини», у громадян (в тому числі і у тих, які проживають чи перебувають проїздом на території України) з'явилась можливість звертатися зі скаргами в Страсбург – в Європейський Суд з прав людини. В даному випадку це дозволяє зробити ст.13 Європейської Конвенції «Про захист прав людини і основних свобод», яка проголошує право на ефективні засоби правового захисту.

Треба пам'ятати один факт – звертатися громадяни за міжнародним захистом своїх порушених прав можуть лише тільки в один із двох міжнародних органів: чи в Європейський Суд з прав людини, чи в Комітет з прав людини ООН.

Європейський суд з прав людини.

Скаржитись в Європейський суд з прав людини можна лише щодо захисту тих прав, які окреслені в Конвенції. Тобто, можна звертатися в Європейський суд за захистом таких прав і свобод:

- право на життя (ст.2 Конвенції);
- право на захист від катування, тортур та іншого нелюдського, або такого, що принижує її гідність, поводження чи покарання (ст.3);
- право на захист від рабства або іншого підневільного стану, від примусової чи обов'язкової праці (ст.4);
- право на свободу та особисту недоторканність (ст.5);
- право на справедливий і відкритий розгляд упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, створеним відповідно до закону. Судова постановка оголошується прилюдно, але преса і відвідувачі можуть не допускатися до залу засідань протягом усього судового розгляду або якоїсь

його частини з метою збереження моральних засад, громадського порядку або національної безпеки в демократичному суспільстві, коли того вимагають інтереси малолітніх чи захисту конфіденційності особистого життя сторін або у разі неминучої потреби, коли, на Думку суду, в особливих випадках привселюдність розгляду може зашкодити інтересам правосуддя та інші права (ст.6);

– право на повагу до її особистого і сімейного життя, житла і таємниці листування (ст.8);

– право на свободу думки, совісті та релігії; це право включає свободу змінювати релігію або свої переконання, а також свободу сповідувати свою релігію або переконання як одноособово, так і разом з іншими, прилюдно чи приватно, в богослужінні, ученні, виконанні релігійних і ритуальних обрядів (ст.9);

– право на свободу виявлення поглядів (ст.10);

– право на свободу мирних зборів і свободу асоціації з іншими людьми, включаючи право створювати профспілки та вступати до них для захисту своїх інтересів (ст. 11);

– право на одруження і створення сім'ї згідно з національними законами, які регулюють здійснення цього права (ст.12);

– право на ефективні засоби правового захисту перед державою, навіть в тому випадку, якщо таке порушення здійснено особою, яка діяла в офіційній якості (ст.13);

– право на захист від дискримінації (ст.14).

Якщо порушене право регламентується даною Конвенцією, перед тим, як звернутися за міжнародним захистом, потрібно виконання деяких умов:

по-перше, якщо вичерпані всі можливі засоби правового захисту в середині країни. Це означає, що спочатку потрібно пройти першу, апеляційну, а в деяких випадках і касаційну інстанцію, розгляд справи в яких залежить від ініціативи громадян;

по-друге, якщо не пропущений строк подачі скарги. Згідно з європейською Конвенцією «Про захист прав людини і основних свобод» звернутися в Європейський суд можна до 6 місяців з моменту винесення остаточного судового рішення. Рішення вважається остаточним з моменту його вступу в законну силу.

Щоб самостійно звернутися до Європейського суду, потрібні такі документи:

– вирок у кримінальній справі чи рішення суду першої інстанції у цивільній;

– рішення апеляційної інстанції (не обов'язково, але якщо воно є, то його теж – треба відправити);

– будь-які документи і матеріали, які підтверджують факт порушення прав людини.

Як відомо, в наших судах справи розглядаються досить довго. І чекаючи відповідь із останньої інстанції, є небезпека пропуску строку подачі скарги в Європейський суд. Щоб цього не сталося, має сенс (і це не порушує першу умову) подати скаргу відразу після отримання рішення апеляційної інстанції. Мотивувати це можна тим, що здебільшого відповідь касаційної інстанції носить лише формальний характер. Крім того, по відношенню до Украї-

ни прийнято рішення, яке дозволяє не очікувати вердикт вищої інстанції – Верховного Суду. Досить оскаржити рішення районного суду в обласний.

Писати в Європейський суд можна на українській мові. Всі документи, які долучаються до заяви, можуть бути українською мовою.

Долучати оригінали документів і засвідчувати їх достовірність у нотаріуса не потрібно. Тільки копії судових рішень повинні бути завірнені в суді.

Звертатися за міжнародним захистом може тільки той, право якого, закріплене в Конвенції, порушено з боку держави. У виняткових випадках в інтересах потерпілого можуть звертатися його родичі (якщо за станом здоров'я він сам не може зробити чи якщо його немає в живих, а також родичі неповнолітніх).

Іноді буває дуже складно доказати факт порушення прав людини. Якщо не вистачає документів, можна надати непрямі докази: посилання на існуючих свідків, їх показання, незадоволені судом подання тощо.

Якщо заява направлена, то спочатку вивчаються документи, запитуються додаткові папери і приймається перехідне рішення про те, відноситься зміст заяви до компетенції Європейського Суду чи ні. Не підлягає розгляду заяву, якщо вона:

- анонімна;
- є предметом розгляду іншого міжнародного органу;
- виліана несумісною з положеннями Європейської Конвенції;
- направлена з порушенням строків, які обумовлюються Конвенцією.

Прийнявши позитивне рішення, міжнародний правовий орган дає сторонам можливість врегулювати спір мирно. Якщо цього не вдається зробити, то починається розгляд скарги по суті.

Для розгляду скарги в Європейському Суді не обов'язкова (але дуже бажана) особиста присутність заявника чи його представника. На процесі обов'язково повинен бути представник держави. Всі витрати по розгляду справи, в тому числі і компенсація витрат по участі у процесі, несе Рада Європи. Так же Європейський суд при окремих умовах може надати безоплатну юридичну допомогу заявнику, який не має достатніх фінансових засобів. В такому випадку потрібно документально підтвердити відсутність у особи необхідних засобів. Переписка, проїзд, проживання – все за рахунок Ради Європи. Держмита, як в наших судах, немає.

До кінця 1999 р. в Європейському суді з прав людини знаходилось 1257 листів українських громадян. Зареєстровано – 349, прийнято до розгляду – 8.

Багато громадян направляють в Європейський суд заяву не правового характеру, тому їх не приймають до розгляду. Тобто, Європейський суд не є судом в українському розумінні цього слова. Він не переглядає справи як суд більш високої інстанції, не переглядає доведеність обвинувачення, правильність застосування внутрішнього законодавства і міри покарання (крім проявів несправедливого суду). Європейська Конвенція встановлює, головним чином, цивільні і політичні права і не захищає трудових, житлових прав, а також право на гідне життя і тому подібні соціальні права, тому Європейський суд не розглядає заяви про порушення таких прав. Іншими словами, ска-

ржитись потрібно лише у випадках порушення відповідних статей Конвенції про захист прав людини.

Суд розглядає лише ті скарги, які направлені проти держави, яка підписала та ратифікувала Конвенцію з прав людини, і які відносяться до подій, які настали після ратифікації Конвенції цією державою. Суд не може розглядати скарги, які направлені проти приватних осіб чи недержавних (комерційних) організацій. На цей факт треба звернути увагу – жодний громадянин не має права наполягати на задоволенні навіть самих справедливих вимог, якщо вони адресовані не до держави.

Крім цього всього, Європейський суд приймає до розгляду заяви про випадки, коли не виконуються вже прийняті судові рішення. Наприклад, про виплату заробітної плати тощо. Також приймають заяву про тривалий, без поважних причин, не розгляд справи в суді, про неприйняття заяви українським судом.

Процедура розгляду справ в Європейському Суді тривала: іноді вона тягнеться до 5 років. Щоправда, зараз встановлені нові часові рамки.

Заяву в Європейський Суд треба відправляти самостійно. Ніякі державні установи (крім пошти) не можуть бути використані як посередники для пересилання. Після отримання заяви Секретаріат Ради Європи направить необхідну інформацію заявнику відносно його наступних кроків.

Заява до Європейського Суду пишеться у довільній формі, ніяких спеціальних бланків не треба.

Комісія з прав людини Співдружності Незалежних Держав.

Відповідно до Рішення щодо затвердження Положення про комісію з прав людини Співдружності Незалежних Держав (24.09.93) Комісія по правам людини Співдружності Незалежних Держав (далі – Комісія), заснована з метою здійснення спостереження за виконанням зобов'язань по правам людини, взятих на себе державами-членами (дальше – Сторонами) в рамках Співдружності.

Комісія, крім звернень сторін, розглядає індивідуальні і колективні звернення будь-яких осіб і неурядових організацій з питань, пов'язаних з порушенням прав людини будь-якою Стороною і які входять до компетенції Комісії, у відповідності зі своїми правилами процедури.

Комісія не розглядає ніяких звернень по суті, доки не впевниться в тому, що:

а) питання, яке висловлене в зверненні не розглядається у відповідності з іншою процедурою міжнародного розгляду чи врегулювання;

б) заявник вичерпав всі досяжні внутрішньодержавні засоби правового захисту і з цього моменту пройшло не більше шести місяців;

в) звернення не є анонімним.

При розгляді питання Комісія може заслуховувати на своїх сесіях заявників чи їх представників.

Рішення Комісії фіксується у вигляді домовленостей, висновків і рекомендацій у відповідних документах на російській мові. Такі документи мають відкритий характер, за винятком випадків, коли Сторонами прийняте інше рішення.

Розглядаючи питання можливого міжнародного захисту прав у Європейському Суді з прав людини, зазначалось, що якщо скарга розглядалась чи розглядається в іншій міжнародній установі, вона в Суді до розгляду не приймається. Відповідно до Комісії, то звернення до неї за захистом своїх порушених прав не перешкоджає Сторонам використовувати інші процедури розгляду спорів на основі діючих для них міжнародних відносин.

Комісар Ради Європи з прав людини

Відповідно до ст.1 «Резолюції про Комісара Ради Європи з прав людини № 46 від 13.11.1999р., Комісар займає несудову посаду і покликаний сприяти здійсненню інформаційно – просвітницької діяльності в галузі прав людини і поваги прав людини в тому вигляді, в якому вони передбачені в документах Ради Європи з прав людини. Комісар вважає повноваження контрольних органів і виконує функції, які відрізняються від функцій контрольних органів, встановлені у відповідності з Європейською конвенцією по правам людини чи у відповідності з іншими документами по правам людини Ради Європи. Комісар не приймає до розгляду скарги окремих осіб.

Підеумовуючи вищенаведене, хотілося б зауважити, що хоча Конституція України і проголосила досить широке коло прав і свобод людини і громадянина, все ж таки користування ними зв'язане з відповідальністю людини, з можливими обмеженнями, що визначаються засобами і межами свободи, встановленим правом, принципами гуманності, солідарності, моралі. Якщо до основних засад відноситься необмеженість прав людини, то це означає, що людина не може бути обмежена в реалізації і використанні своїх прав. Будь-які закони та інші акти, що обмежують визнані права людини, є не прийнятними. Безумовно, необмеженість прав людини не може бути абсолютною, що призвело б до хаосу в суспільстві.

Обмеження прав можливе в таких випадках:

по-перше, здійснення людиною своїх прав не повинно порушувати прав інших людей:

по-друге, здійснення прав не може бути спрямоване на анти суспільні дії:

– насильницька зміна конституційного ладу, розпалювання расової, національної, релігійної ненависті, пропаганда насильства і війни.

За цими чітко визначеними обмеженнями людина вільна в реалізації своїх прав.

Сьогодні завдання полягає в тому, щоб зробити Конституцію України з її орієнтацією на особу реально діючим Основним Законом, щоб системою заходів – правових, організаційних, моральних – створити в суспільстві глибоку повагу до прав особи.

Надійшла до редколегії 09.04.2001